

ОСНОВИ НОВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ВЕДЕННЯ СУЧАСНИХ ВІЙН

В статті піддано аналізу новітню теорію ведення війн – мережево-центричну. Розглянуто припущення про те, що центральним завданням ведення мережевих війн є проведення «операцій базових ефектів». Визначено основні характеристики таких операцій.

Теорія мережевоцентричних війн – нова теорія мережевоцентричних війн прийнята військовим керівництвом США – Офісом реформування Збройних Сил під керівництвом віце-адмірала Артура К. Сибровски. Дана теорія активно впроваджується в практику ведення бойових дій США в різних країнах світу, а також тестується на навчаннях і стимуляторах. Автори цієї теорії вважають, що в майбутньому ця теорія стане провідною і не тільки змине традиційну теорію, але й суттєво її збагатить.

Основа мережевоцентричних війн базується на розподілі циклів людської історії на три фази – Аграрну, Промислову і Інформаційну (відповідно в соціологічному плані – премодерн, модерн і постмодерн). Епоха постмодерну здійснюється у сучасних умовах, коли суспільство Заходу переходить до якісно новітньої фази. Внаслідок цього мережевоцентричні війни розглядаються як такі, що мають якісну перевагу над попередніми військовими концепціями. Таким чином, теорія мережевоцентричних війн являє собою впровадження основних положень постмодерністського підходу до сфери військової науки.

Суть теорії мережевих війн полягає в обміні інформацією, максимальне розширення форм виробництва в цій сфері, доступу до неї, до її розподілу і зворотного зв'язку. Мережа представляє собою новий інформаційний простір, у якому здійснюються основні стратегічні операції розвідувального і військового характеру, а також їх медійне, дипломатичне, економічне і технічне забезпечення. Мережа в широкому розумінні включає в себе складові, які до цього розглядалися роздільно – бойові одиниці, система зв'язку, інформаційне забезпечення операцій, формування громадської думки, дипломатичні кроки, розвідка та контррозвідка, етнопсихологія, релігійна та колективна психологія, економічне забезпечення, академічна наука, технічні інновації тощо, що в теперішній час розглядаються як взаємопов'язані частини єдиної системи, між якими здійснюється постійний інформаційний обмін. Тому зміст військової реформи в умовах новітньої

теорії війни в умовах інформаційної епохи полягає у створенні міцної і всеохоплюючої мережі, яка концептуально змінює попередні моделі і концепції військової стратегії, а військові дії є різновидом мережевих процесів. Тому регулярна армія, всі види розвідок, технічні досягнення і високі технології, журналістика, дипломатія, економічні процеси, соціальні трансформації, цивільне населення і кадрові військові, регулярні частини і окремі оформлені групи – все це інтегрується в єдину мережу, по якій циркулює інформація.

Центральним завданням ведення мережевих війн є проведення «операцій базових ефектів» (ОБЕ). Це важливіша суть всієї концепції даної теорії. ОБЕ – визначається як «сукупність дій, спрямованих на формування моделі поведінки друзів, нейтральних сил і ворогів в ситуації миру, кризи і війни». ОБЕ означає завідоме встановлення повного і абсолютного контролю над всіма учасниками або можливі бойові дії і тотальне маніпулювання ними у всіх ситуаціях – підчас війни, миру, або, коли війна назріває. В цьому суть мережевої війни, вона не має ні початку ні кінця, вона ведеться постійно, її метою є забезпечення тих, хто її веде, здібність всебічного управління всіма діючими силами людства. Це означає, що впровадження мережі представляє собою позбавлення країн, народів, армій і урядів будь-якої самостійності, суверенності і суб'єктності, перетворення їх в жорстко керовані, запрограмовані механізми. За абревіатурою ОБЕ стоїть план прямого планетарного контролю, світового панування нового типу, коли управлінню підлягають не окремі суб'єкти, а їх зміст, мотивація, дії, наміри і т.д. Це являє собою проект глобальної маніпуляції і тотального контролю у світовому масштабі.

Задачею такої «операції» є формування структури поведінки не тільки друзів, але й нейтральних сил і ворогів, тобто вороги і нейтральні завідомо підкоряються нав'язаному сценарію, діють не за своєю волею, а за волею тих, хто очолює ОБЕ. Якщо вороги, друзі або нейтральні в будь-якому випадку діють саме так, як від них хочуть, вони перетворюються в керованих маріонеток задовго до кінцевої поразки. Це виграш битви до її початку. ОБЕ застосовуються під час миру, війни, кризи, що підкреслює тотальний характер мережевих війн. Вони запускаються не тільки в момент напруженого протистояння і у відношенні противника, але й в момент миру і кризи, і не тільки по відношенню до противника, але і по відношенню до союзника або нейтральних сил. Мета мережевих війн – ОБЕ, а мета ОБЕ – абсолютний контроль над всіма учасниками історичного процесу у світовому масштабі.

На появу перших концепцій «мережевоцентричних війн» вплинули зміни в різних секторах американського суспільства – в економіці, бізнесі, технологіях і т. д. Виділяється три напрями трансформацій, які покладені в основу цих концепцій: перенос уваги від концепту «платформи» до «мережі»; перехід від розгляду окремих суб'єктів (одиниць) до розгляду їх як частини безперервної екосистеми, що адаптується; важливість здійснення стратегічного вибору в умовах адаптації та виживання в екосистемах, що змінюються.

У військово-стратегічному змісті це означає: перехід від окремих одиниць до узагальнюючих систем; розгляд військових операцій в широкому інформаційному, соціальному, ландшафтному та інших аспектах; підвищення швидкості прийняття рішень і миттєвий зворотній зв'язок, якій впливає на цей процес під час ведення військових операцій або підготовки до них.

Метою переходу до мережевоцентричних військових моделей є забезпечення наявності союзників і друзів; навіювання всім думки про відмову та безглуздість військової конкуренції; попередження загроз і агресивних дій проти себе; якщо до цього дійде справа, швидка і рішуча перемога над противником.

Це повинно досягатися через конкретні переваги, які надає мережевий підхід: краща синхронізація подій і їх наслідків на поле бою; досягнення високої швидкості передачі команд; підвищення жертв серед противників, зменшення жертв серед власних військ і зростання особистої відповідальності військових під час проведення військової операції і підготовки до неї.

Одним із основних принципів мережевоцентричних операцій – це інформаційна перевага. В першу чергу слід воювати за інформаційну перевагу: штучно збільшити потребу противника в інформації і одночасно скоротити для нього доступ до неї; забезпечити широкий доступ до інформації своїх через мережеві механізми та інструменти зворотного зв'язку, надійно захистившись від впровадження противника; скоротити власну потребу у статичній інформації через забезпечення доступу до широкого спектра оперативного і динамічного інформування.

«Загальна обізнаність» досягається через: побудову загальної зведеної інформаційної мережі через «сірі» та оброблені данні, що надаються розвідувальними і іншими інстанціями; перетворення користувачів інформації одночасно в постачальників інформації, здатних активувати без зволікань зворотній зв'язок; максимальний захист доступу до цієї мережі від противника з одночасною максимальною доступністю її для більшої частини кількості своїх.

Швидкість командування повинна бути збільшена в критичній пропорції, щоб: через адаптацію до умов бою скоротити швидкість прийняття рішень та їх передачі, переводячи цю якість в конкретну оперативну перевагу; в прискореному темпі блокувати реалізацію стратегічних рішень противника і забезпечити завіdomу перевагу в змаганні на рівні рішень.

Сама синхронізація призвана забезпечити можливість базових бойових підрозділів діяти практично в автономному режимі, формулювати самим і вирішувати оперативні задачі на основі «загальної обізнаності» і розуміння «наміри командира». Для цього слід: підвищити значення ініціативи для підвищення загальної швидкості ведення операції; здійснювати співучасть в реалізації «наміру командира», де «намір командира» відрізняється від формального наказу і представляє собою усвідомлення швидше фінальної задумки операції, ніж суворе слідування буквальній стороні наказу; швидко адаптуватися до важливих змін на полі битви і усунення логіки крокових операцій традиційній військовій стратегії.

Задача мережевоцентричних війн здійснити перерозподіл сили від лінійної конфігурації на полі бойових дій до ведення точкових операцій. Для цього слід: переважно перейти від форми фізичного заняття значного простору до функціонального контролю над найбільш важливими стратегічними елементами; перейти до нелінійних дій у часі і просторі, так, щоб в необхідний момент мати можливість зосередити критично важливий обсяг сил в конкретному місці; посилити тісну взаємодію розвідки, операційного командування і логістики для реалізації точних ефектів і забезпечення тимчасової переваги за допомогою розсіяних сил.

Принцип демасифікації відрізняє війни постмодерну від війн модерну, де в цілому все вирішувала кількість бойових одиниць. Демасифікація заснована на: використанні інформації для досягнення бажаних ефектів, обмежуючи необхідність зосередження крупних сил у конкретному місці; збільшенні швидкості і темпу переміщення на полі дій, щоб утруднити можливість противника до поразки цілі.

Глибоке сенсорне проникнення – цей принцип мережевоцентричної війни становить собою вимогу збільшення кількості і розвитку якості датчиків інформації як в районі бойових дій, так й поза нього. Це проникнення забезпечується за рахунок: об'єднання в єдину систему даних, отриманих розвідкою, спостереженням і системами розпізнання; використання сенсорів як головних маневрових елементів; використання датчиків і точок спостереження як інструмента морального впливу; постачання кожної зброї і кожної бойової одиниці

(платформи) різними датчиками і інформаційними сенсорами – від окремого бійця до супутника.

Зміни стартових умов ведення військових дій – класична військова стратегія стверджує, що розгортання війни залежить від стартових умов. Від того, в якому контексті і при якому балансі сил почнеться війна, залежить, як будуть розвиватися подальші події. Тому задача мережевих війн: вплинути на стартові умови війни, закласти в них таку структуру, яка завідомо приведе американську сторону до перемоги; спровокувати поєднання у часі і в просторі ряду подій, які повинні вплинути на потенційного противника і блокувати його зустрічну ініціативу.

Стиснуті, або компресійні, операції – це такі операції, в яких долаються структурні та процедурні розмежування між різними військовими службами і забезпечується повний доступ до різного роду інформації навіть на нижчому рівні бойових одиниць. Для цього: підвищується швидкість розгортається застосування бойової сили, а також забезпечення набоями; припиняється фрагментація процесів (організація, розгортання, використання, забезпечення і т. д.) і функціональних областей (операцій, розвідки, логістики і т. д.); відмінюються структурні розмежування на низових базових групах.

Структура областей мережевоцентричних війн. Теорія мережевих війн стверджує, що сучасні конфлікти розгортаються в чотирьох суміжних областях людської структури: фізичної, інформаційної, когнітивної і соціальної. Кожна з них має важливе самостійне значення, але вирішальний ефект в мережевих війнах досягається синергією (односпрямовані дії різних сил) всіх цих елементів.

Фізична область – це традиційна область війни, в якій здійснюється зіткнення фізичних сил у часі і просторі. Ця область включає до себе середовище ведення бойових дій (море, суша, повітря, космічний простір), бойові одиниці (платформи) і фізичні носії комунікаційних мереж. Цей аспект піддається виміру і раніше служив основою при визначенні сили армії і здатності вести бойові дії. В інформаційну епоху це стає не таким очевидним, тому слід розглядати фізичний аспект як деякий граничний ефект дії мережевих технологій, основна частина яких знаходиться в інших областях, але які проєктують на фізичну область свої ефекти.

Інформаційна область – це сфера, де створюється, обробляється і розподіляється інформація. Ця область покриває системи передачі інформації, базові сенсори (датчики), моделі обробки інформації і т. д. Це переважне середовище епохи мережевих війн, яка відокремилась в самостійну категорію – «інформосферу» – поряд з фізичними се-

редовищами і набуває важливого значення. Інформаційна область в епоху мережевих війн пов'язує між собою всі рівні ведення війни та є пріоритетною. Переваги або недоліки в накопиченні, передачі, обробці і охороні інформації набувають поступово вирішального значення.

Когнітивною областю є усвідомлення бійця. Саме вона є тим простором, де переважно здійснюється ОБЕ. Всі основні війни і битви розгортаються і виграються саме у цієї сфері. Саме в когнітивній області знаходяться такі явища, як «намір командира», доктрина, тактика, техніка і процедури. Мережевоцентричні війни надають цьому фактору важливе значення, хоча процеси, що здійснюються в цієї сфері, виміряти значно складніше, ніж в області фізичної. Але їх цінність і ефективність набагато важливіше.

Соціальна область являє собою поле взаємодії людей. Тут переважають історичні, культурні, релігійні цінності, психологічні установки, етнічні особливості. В соціальному просторі розвиваються відношення між людьми, вибудовуються природні ієрархії в групах – лідери, відомі і т. д., – складаються системи групових відношень. Соціальна область є контекстом мережевих війн, яку слід брати до уваги найбільш ретельним чином.

Війни інформаційної епохи засновані на свідомій інтеграції всіх чотирьох областей. З них і створюється мережа, яка знаходиться в основі ведення військових дій.

Сфери перетинання цих областей мають принципове значення. Налаштування всіх факторів мережі в гармонійному поєднанні посилює військовий ефект від дій збройних сил, а свідомі дії, спрямовані проти противника, навпаки, розлагоджують його ряди, розмежовують ці області між собою, позбавляючи таким чином найважливішого фактору переваги.

Україна у мережевій війні. Об'єктивний аналіз теорії мережевоцентричних війн і мережевоцентричних операцій, в центрі яких знаходяться ОБЕ (операції базового ефекту), приводить до важливих висновків, що торкаються України. Сама суть мережевої війни, що описана в документах Департаменту оборони США, заснована на встановленні світового панування США на основі мережевих технологій, які слугують головним інструментом встановлення цього панування. Показово, що ОБЕ в такій теорії повинні проводитись завжди (війна, криза, мир) і у відношенні всіх без виключення (противників, нейтральних сил або друзів). Це означає, що у сучасних геополітичних умовах ведеться повноцінна і фундаментальна «мережева війна» проти своїх противників. Суть ОБЕ складається із сукупності дій,

спрямованих на формування моделі поведінки друзів, нейтральних сил і ворогів в ситуації миру, кризи або війни». Таким чином, модель поведінки противника ретельно і послідовно формує зовнішня сила, що свідчить про те, що проти противника ведуться військові дії нового покоління – інформаційної епохи.

Задачею мережевоцентричних війн для США є «навіювання всім думки про відмову і безглуздість військової конкуренції з США», а це означає, що будь які спроби їх противників побудувати систему стратегічної безпеки виходячи із своїх власних інтересів і з опорою на збереження і зміцнення своєї геополітичної суб'єктності будуть зриватися в результаті послідовних, ретельно прорахованих мережевоцентричних операцій. По суті створення «мережі» в тому сенсі, в якому мають на увазі стратеги Пентагона, – це побудова геополітичної ситуації глобальної домінації США над всім світом, тобто постмодерністський аналог колонізації і підпорядкування, тільки здійсненні в нових умовах, в нових формах і за допомогою нових засобів. У такому випадку не обов'язкова пряма окупація, масове введення військ або захоплення територій. Зайвими є і армійські дії і величезні військові втрати. Мережа – більш гнучка зброя, вона маніпулює насильством і військовою силою тільки в крайніх випадках, і основні результати досягаються у впливі на широку сукупність факторів – інформаційних, соціальних, когнітивних і т. д.

США будують американську мережу, мережу з відсутністю чіткої локалізації головного командного пункту, діючу в їх інтересах. Мережеву війну ведуть саме США, і ведуть її проти всіх інших країн і народів – як проти ворогів, так і проти друзів і нейтральних сил. Встановлення зовнішнього контролю і зовнішнє управління діями і обертання в рабство – тільки в епоху постмодерну воно оформлено в інші образи, ніж в індустріальну епоху. Але «мережа» – це система ведення війни і військових дій, навіть якщо вона подається як «благо» і «пік технічного розвитку».

Перший висновок із знайомства з теорією мережевоцентричних війн: ця війна сьогодні спрямована, як і будь яка війна, на підкорення, підпорядкування і обертання в рабство противника.

Факт ведення мережевої війни у сучасних умовах на євразійському напрямку змушує по-новому розглядати багато процесів, що здійснюються в російському і українському суспільстві. Якщо країна підпадає під мережевий вплив і якщо існує могутня, технологічно розвинута і ефективна інстанція, що займалася ним, то багато явищ суспільного життя – в соціальному, політичному, інформаційному і інших розуміннях – зазнають зовнішнього впливу та є досить

структурованими, невинуватими і спрямованими до конкретної мети. Мережеві війни постійно апелюють до контексту, когнітивним, інформаційним і психологічним факторам. Крім того, центральність задачі впливу на «стартові умови війни» вказує на значну зацікавленість США в маніпуляціях соціальними процесами ще тоді, коли перспективи реального зіткнення і ще немає.

Звідси випливає задача: виявлення сегментів американської «мережі» у вітчизняному суспільстві, дослідження системи впливів, імпульсів і маніпуляцій в інформаційній і соціальній сферах, а також в інших областях, які є пріоритетними зонами впливу в середовищі «мережевоцентричних операцій».

Слід підкреслити, що російські і українські спецслужби, політичні інститути, системи оборони, силові міністерства і відомства концептуально залишаються в рамках стратегій епохи модерну, індустріального суспільства. Більш того, в Росії і в Україні практично не йде процес національної економічної модернізації, а по інерції експлуатуються залишки радянської економіки і природні ресурси, що означає регрес навіть по відношенню до промислових суспільних парадигм – в сторону ресурсного приросту і примітивних стратегій аграрної епохи. Такі структури принципово нездатні не тільки ефективно подолати виклики постмодерністських мережевих технологій, які були задіяні в мережеві війні, що активно проводилась і на нашій території, але й коректно розпізнати сам факт її ведення. Мережеві технології надто тонкі і рафіновані для застарілих систем функціонування спецслужб, які беззахисні і зовсім неефективні проти системних дій з боку США.

Сегменти американської глобалістської мережі пронизують все вітчизняне суспільство – від простого телеглядача до політичної еліти і верхівки силових міністерств і відомств, не зустрічаючи ніякої протидії. Багато процесів і явищ в суспільному житті, які зовні виглядають як спонтанні є прямими наслідком використання налагоджених технологій нового покоління.

Сегментами цієї глобалістської мережі виступає пряме проамериканське лобі експертів, політологів, аналітиків, технологів, які очолюють владу щільним кільцем. Багаточисельні американські фонди активно діють, підключаючи до своєї мережі інтелектуальну еліту. Представники крупного російського капіталу і вищого чиновництва природним чином інтегрується в західний світ, де зберігають свої збереження. Засоби масової інформації опромінюють читачів і телеглядачів потоками візуальної і змістовної інформації, побудованої за американськими лекалам. І більшість цих процесів неможливо

кваліфікувати як дії «зовнішньої агентури», як це було в індустріальну епоху. Технології інформаційного часу не відслідковуються класичними системами і методиками спецслужб.

В останні роки мережеві війни стали все більш очевидними. В жорсткій формі вони ведуться США, зокрема, в Іраці і Афганістані. В м'якій формі вони апробуються в Грузії, Україні, Молдові. На пострадянському просторі вони однозначно спрямовані проти Росії та її інтересів. «Помаранчева» революція в Києві – типовий приклад саме таких технологій. Задача відриву України від Росії вирішується енергійно, наполегливо, з використанням безліч факторів, причому без застосування класичних силових методів. Результат сам падає в руки.

Важливішим інструментом цього процесу є «помаранчева» мережа. Вона створена за всіма правилами ведення «мережевоцентричних операцій». Завданням ОБЕ в Україні було наочне формування систем поведінки всіх сторін – Ющенко, Януковича, Кучми, еліт, мас, політтехнологів, економічних кланів, вищих чиновників, етнічних і соціальних груп. Кожен учасник драматичних подій 2004 р. або 2014 р. був маніпульований. Хтось напряду, хтось ненапряду, хтось через Росію, хтось через Європу, хтось через економічні важелі, хтось через релігійні (часто протестантські) кола і т.д. «Помаранчеві» процеси – це відверте викриття мережевоцентричних операцій. Після цього не помічати їх неможливо.

Провал Росії і проросійських сил в Україні був визначений до початку всієї ситуації, так як між собою зіткнулися несиметричні сили – індустріальні технології проти інформаційних (постіндустріальних). Саме «помаранчева» революція в Києві показала російське відставання і весь обсяг американської перемоги. На шляху до світового мережевого панування США зробили ще один значний крок.

Така ж участь очікує і Росію. За логікою ведення мережевоцентричних війн її чекає така же доля. При цьому важливо, що це відбудеться навіть у тому випадку, якщо Росія залишиться в статусі «нейтральної» держави або навіть друга США. ОБЕ ведуться проти всіх і завжди. В Росії природним чином назріває криза. Поведінкою її в цей період займуться і вже активно займаються американські архітектори мережевих війн. Для цього будуть задіяні основні сегменти всередині самої Росії, буде здійснений вплив на соціальні, інформаційні і когнітивні процеси, всім будуть відведені свої ролі і всім доведеться їх виконувати – і «помаранчевим», і їх противникам, і опозиції, і охоронним структурам, і мешканцям.

Єдиною теоретично чіткою відповіддю з боку країни, якщо вона бажає здійснювати супротив і відстоювати свою суверенність, тобто готова прийняти виклик мережевоцентричної війни і приймати участь у ній, була б розробка симетричної мережевої стратегії в системі управління, спецслужб, академічної науки, технопарків і інформаційної сфери в сторону прискореної постмодернізації. Іншими словами, мережеву війну можна виграти тільки мережевими засобами, адаптувавши їх до власних умов і цілей ефективні технології, що стрімко розвиваються.

В статье подвергнута анализу новейшая теория ведения войн – сетевцентричная. Рассмотрено предположение о том, что центральным заданием ведения сетевых войн является проведение «операций базовых эффектов». Определены основные характеристики таких операций.

The newest theory of conduct of wars – net-centered – was subject in the article to the analysis. Supposition is considered that the central task of conduct of net-centered wars is realization of «operations of base effects». Basic descriptions of such operations are certain.

Стаття надійшла до редколегії 03.09.2015

УДК 303.01

Чальцева О. М., ДонНУ (Вінниця)

ПРОСТОРОВІ ВИМІРИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Просторовий дискурс в класичних і сучасних теоріях соціо-політичного напрямку дозволив визначити і конкретизувати концепт публічної політики через призму таких категорій як: публічний простір, публічна сфера, публічне поле. Просторовий вимір публічної політики надає змогу деталізувати цю дефініцію і емпірично її перевіряти.

В умовах світу, що модернізується, і інтенсивних змін в усіх сферах громадського життя інтерес вчених різних наук і напрямів знову був звернений до категорії «простір». Просторовий дискурс привів до появи безлічі теорій щодо соціального, політичного, економічного, інформаційного просторів.

Щодо пояснення дефініції «політичний простір» дослідниками застосовувались різні методологічні підходи (системний підхід, структурний функціоналізм, конструктивізм, комунікативний підхід,